

CABINET CYNGOR GWYNEDD

Dyddiad y cyfarfod:	20fed Chwefror 2024
Aelod Cabinet perthnasol:	Cyng. Dyfrig Siencyn, Arweinydd y Cyngor
Swyddog Cyswllt:	Dafydd Gibbard – Prif Weithredwr
Teitl yr Eitem:	Cynllun Arbedion 2024/25

1. Y Penderfyniad a geisir

Gofynnir i'r Cabinet:

- Gymeradwyo'r arbedion a thoriadau a restrir yn Atodiad A (£4.4M) i'w defnyddio fel cyfraniad tuag at ein bwlch cyllidol yn 2024/25, a chomisiynu'r Adrannau i symud ymlaen i weithredu y cynlluniau gan ddal sylw at y materion a amlygwyd yn yr adroddiad.
- I bwrpas gosod cyllideb gytbwys yn 2024/25, cymeradwyo gwerth y toriadau ac arbedion a restrir yn Atodiad B (£0.8M) a nodi y bydd angen camau pellach cyn gallu dod i benderfyniad terfynol i'w gweithredu, fel amlinellir yn 2.13, gan ddefnyddio arian wrth gefn i bontio yr arbedion na fydd yn cael eu cyflawni yn 24/25.
- Gwneud darpariaeth o £0.52M i gyfarch y lefel risg sydd yn ynghlwm â gwireddu y cynllun toriadau hwn.
- Dirprwyo'r hawl i'r Prif Weithredwr, mewn ymgynghoriad ag Arweinydd y Cyngor a'r Aelod Cabinet Cyllid, i wneud addasiadau i'r Cynllun Arbedion hwn o fewn y cyfansymiau Adrannol wrth i aeddfedwydd y cynlluniau a restrir yn Atodiad A a B ddatblygu, o fewn y cyfansymiau cyllidol a nodir yn a), b), a c) uchod.

2. Rhesymeg a chyfiawnhad dros argymell y penderfyniad

- Rydym bellach yn gwybod beth fydd lefel ein Grant Cynnal Refeniw(GCR) gan Lywodraeth Cymru ar gyfer 2024/25 (cynnydd o 2%), ac y bydd yn sylweddol is na lefel chwyddiant a chryn bellter islaw'r hyn fyddwn ei angen i gynnal ein lefel gwasanaethau presennol. Mae'r ffaith fod poblogaeth Gwynedd wedi gostwng erbyn y cyfrifiad yn 2021 yn golygu fod y lefel cynnydd GCR fyddwn yn ei dderbyn yma yng Ngwynedd yn cynrychioli'r cynnydd isaf drwy Gymru.
- Rydym hefyd yn wynebu sefyllfa lle bo adrannau yn gorwario, yn bennaf oherwydd cynnydd parhaus yn y galw am eu gwasanaethau a'i bod yn amhosib erbyn hyn i rhai gwasanaethau megis digartrefedd, gofal plant, gofal oedolion a chludiant ysgolion allu

gweithredu o fewn eu cyllideb presennol. Mae yn arwain at orwariant eleni oddeutu £8M. Gan nad oedd cyfle i gynllunio ymlaen llaw ar gyfer y bwlch hwn, byddwn yn gorfod defnyddio arian wrth gefn ar gyfer ymdopi â'r sefyllfa.

- 2.3 Canlyniad y cynnydd mewn galw, yr angen i ddarparu cyllideb uwch ar gyfer yr adrannau sydd bellach methu ymdopi â'u cyllideb presennol, a'r Grant Cynnal Refeniw isel gan y Llywodraeth, yw fod y Cyngor yn wynebu bwlch ariannol eleni o £14.9M.
- 2.4 Bydd y Pennaeth Cyllid yn cyflwyno adroddiad i'r Cabinet yn yr un cyfarfod a'r adroddiad hwn, a fydd yn amlinellu sut ydym am ymdopi gydag effaith y bwlch yma wrth osod ein cyllideb ar gyfer 2024/25. Bydd rhaid i'r gyllideb gynnwys cyfuniad o orfod cynyddu'r dreth Cyngor a chyflawni toriadau mewn cyllidebau ar draws y Cyngor. Pwrpas yr adroddiad hwn yw amlinellu sut yr ydym wedi mynd ati i ganfod y toriadau hyn a sicrhau cymeradwyaeth y Cabinet i'w gweithredu er mwyn gallu gosod cyllideb 2024/25.

Trefn adnabod Arbedion a thoriadau

- 2.5 Ymhellach i'r drefn o sefydlu cynllun arbedion y llynedd, fe gynhaliwyd gweithdai i holl aelodau etholedig ym mis Hydref 2023 er mwyn blaenoriaethu cynlluniau arbedion ar gyfer 24/25.
- 2.6 Cyflwynwyd 135 o gynigion gyda chyfanswm eu gwerth oddeutu £8.2M. Fe aseswyd pob un o'r rhain unai gennyf i neu gan un o'r Cyfarwyddwyr gan osod pob cynllun yn y categorïau canlynol er mwyn helpu'r Aelodau i allu mynd ati i flaenoriaethu gydag ymwybyddiaeth o beth fyddai'r lefel risg o weithredu unrhyw gynnig unigol.

Arbediad effeithlonrwydd	Dim angen y gyllideb, neu'r gwasanaeth i gael ei ddarparu mewn ffordd wahanol gyda dim effaith o sylwedd ar drigolion Gwynedd
Arbediad effeithlonrwydd	Gwasanaeth yn parhau, ond bydd y cyhoedd yn gweld gwasanaeth yn cael ei gyflwyno mewn ffordd wahanol i'r hyn mae nhw wedi arfer ei weld (cynyddu ffioedd yn fan hyn hefyd)
Toriad	Y gwasanaeth yn dal i gael ei gyflawni ond yn arafach, i safon is neu ar raddfa llai na'r hyn mae'r cyhoedd wedi arfer ei dderbyn. Risg isel o niwed i unigolion mewn rhai meysydd.
Toriad	Y gwasanaeth yn dod i ben gydag oblygiadau negyddol clir i drigolion Gwynedd, gan gynnwys risg uchel o niwed i unigolion mewn rhai meysydd.

- 2.7 Bu i ni hefyd gynnal asesiad cyfreithiol ag asesiad ariannol lefel uchel ar bob cynllun unigol er mwyn sicrhau eu bod yn gynlluniau oedd yn bosibl eu cyflawni.

- 2.8 Pan yn cyflwyno'u cynigion, roedd yr Adrannau yn cynnwys asesiad o effaith pob cynnig ar drigolion Gwynedd ynghyd ag ystyriaeth gychwynol i ystyriaethau cydraddoldeb. Dros gyfnod o dri diwrnod bu i'r Cyfarwyddwyr a minnau gyflwyno'r cynigion i weithdai o Aelodau etholedig y Cyngor.
- 2.9 Yn ystod y gweithdai, bu i'r Aelodau osod pob un o'r 135 o gynigion mewn un o dri categori er mwyn blaenoriaethu yr holl gynigion o'r rhai mwyaf 'derbyniol' hyd at y cynigion lleiaf 'derbyniol'.

Casgliadau'r gweithdai

- 2.10 Roedd consensws bras ymysg yr aelodau a gymerodd ran yn y gweithdai yn yr Hydref, a'r Aelodau Cabinet, Cadeiryddion Craffu ac Arweinyddion Grŵp a gymerodd ran yn y gweithdai yn gynharach yn y flwyddyn o ran penderfynu pa gynlluniau y dylid eu blaenoriaethu. Y casgliad oedd fod posib i ni weithredu oddeutu £5.2M o'r cynigion dros y ddwy neu dair blynedd nesaf, yn unol â phroffil bras fel a ganlyn:

2024/25	2025/26	2026/27
£1.97M	£2.86M	£0.34M

- 2.11 Rhennir y rhestr o arbedion a thoriadau i Rhan A a Rhan B. Mae rhestr A yn cynnwys y cynlluniau y gellir eu symud ymlaen i weithredu yn gan yr Adrannau yn unol â'r hyn a gynllunir. Nodir fod gweithredu yn ddarostyngedig i ddilyn y camau priodol o safbwynt materion cyflogaeth ac unrhyw gyfnodau rhybudd perthnasol. Yn ogystal nid yw cymeradwyo y cynllun yn rhagfarnu yr angen i'w weithredu mewn modd sydd yn cyfarch canlyniadau asesiadau ardrawiad Cydraddoldeb penodol neu asesiadau o anghenion unigolion a chyfnodau rhybudd perthnasol.
- 2.12 Gellir gweld rhestr gyflawn o'r cynigion sydd wedi eu blaenoriaethu i'w gweithredu heb gamau pellach yn Atodiad A. Yn fras gellir eu gosod yn y grwpiau canlynol o ran y math o gynllun sydd dan sylw:

Arbedion effeithlonrwydd - addasu trefniadau gweithio. Newid y ffordd yr ydym yn mynd ati i ddarparu'r gwasanaeth a'i ddarparu mewn ffordd mwy effeithlon.	£1,007,503
Cynyddu incwm Bydd hyn yn cynnwys cynyddu'r ffioedd am wasanaethau.	£429,760
Defnyddio ffynonellau eraill i ariannu Uchafu'r defnydd o gyllid tu allan i'n adnoddau craidd i ariannu swyddi presennol	£70,605

Lleihau adnoddau gan fod y galw a'r gofyn bellach wedi newid. Mae'r galw ar rai gwasanaethau wedi newid dros y blynyddoedd - lleihau cyllidebau i gyd-fynd â'r galw.	£240,121
Lleihau capasiti Bydd hyn yn golygu oediad mewn derbyn gwasanaeth neu lleihad ym mherfformiad y gwasanaeth.	£912,178
Adolygu pecynnau gofal Cynnwys adolygu pecynnau i bobl fyw yn fwy annibynnol, defnydd o dechnoleg, taliadau uniongyrchol	£960,695
Lleihau cyllidebau Bydd hyn yn golygu lleihau cyllidebau gwaith a chyflawni llai	£742,340
Cyfanswm	£4,363,202

- 2.13 Mae'r Cynlluniau a restrir yn Atodiad B yn adlewyrchu cynlluniau sydd yn ddarostyngedig i gamau statudol neu benderfyniadau pellach cyn y gellir eu cadarnhau. Felly, ar hyn o bryd, maent yn gynlluniau arfaethedig fydd angen unai mynd drwy brosesau penderfynu penodol i gymeradwyo y bwriad neu gamau statudol pellach cyn y gellir eu cadarnhau.
- 2.14 Er fod rhai o'r arbedion yma yn gorgyffwrdd gyda swyddogaethau dyletswyddau statudol penodol, nid ydynt yn golygu peidio a chyflawni y dyletswyddau yma.
- 2.15 Tra bod Penaethiaid wedi cyflwyno'r cynigion gorau oedd yn bosib i'w cyflawni o fewn cyllidebau sydd eisoes wedi eu cywasgu'n sylweddol dros flynyddoedd o lymder, nid yw'n synhwyrol tybio y bydd pob cynllun yn bosib i'w wireddu unwaith y byddwn yn symud ymlaen gyda'r camau gweithredu. Gwyddom hefyd o brofiad y gorffennol y bydd yr arbedion ariannol mewn rhai achosion yn llai na'r hyn y gallwn eu proffwydo ar hyn o bryd.
- 2.16 Felly, er mwyn cynllunio'n ddarbodus mae angen i ni gynnwys rhagdybiaeth risg rhesymol yn y Cynllun Arbedion hwn ac felly argymhellaf ein bod yn rhoi £0.52M o'r cyfanswm o £5.2M y byddwn angen ei ganfod fel swm i'w ddynodi "dan risg".

Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio

- 2.17 Ar yr 8fed o Chwefror 2024, bu i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio graffu y broses o adnabod arbedion a thoriadau a bu i Aelodau'r Pwyllgor nodi eu bod wedi eu bodloni fod y broses yn gynhwysfawr a thrylwyr.

Edrych ymlaen tuag at 2025/26 a 2026/27

- 2.18 Mae'r Cyngor bellach wedi wynebu bron i 15 mlynedd o lymder ariannol ac wedi wynebu sawl cylch o doriadau ariannol. Mae ein cyllidebau referniw heddiw bron i £70M yn llai nag yr oeddent ar gychwyn y cyfnod hwnnw.

- 2.19 Er hynny rydym yn parhau i geisio gwasgu arbedion a thoriadau oddi ar gyllidebau sydd eisoes yn annigonol i'n galluogi i gwrdd â'r galw sy'n ein hwynebu.
- 2.20 Mae'r galw hwnnw yn parhau i gynyddu'n flynyddol mewn sawl maes heriol ac mae rhagolygon y ddwy flynedd ariannol yn dilyn y flwyddyn nesa yn hyd yn oed gwaeth na'r hyn yr ydym eisoes wedi ei wynebu.
- 2.21 O ganlyniad, ni fydd modd i awdurdodau lleol barhau i ddarparu gwasanaethau o'r un natur ar hyn yr ydym wedi ei gymryd yn ganiataol yn y gorffennol ac ni fydd parhau i gyflwyno cynlluniau toriadau fel rhain yn debygol o'n galluogi i osod cyllideb hyfyw a hafal.
- 2.22 Yn fuan yn y flwyddyn ariannol newydd bydd y Pennaeth Cyllid yn cyflwyno adroddiad fydd yn manylu ar ein rhagolygon ariannol tymor canolig ac mae'n anorod y bydd rhaid i'r Cabinet gomisiynu gwaith i sefydlu sut yr ydym am flaenoriaethu pa wasanaethau fydd modd i ni barhau i'w darparu yn y dyfodol oni bai y bydd newid i'r rhagolygon ariannol.
- 2.23 Byddwn yn cychwyn rhoi camau mewn lle rwan i allu ymateb i'r comisiwn hwnnw.

Ystyriaethau pellach

- 2.24 Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ynglŷn â gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Mae'r ddeddf yn gosod dyletswydd llesiant ar gyrrff cyhoeddus sydd wedi ei anelu at gyflawni 7 o nodau llesiant sef Cymru sydd yn lewyrchus, gydnerth, iachach, mwy cyfartal gyda cymunedau cydlynus a diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu a sy'n gyfrifol ar lefel byd eang. Paratowyd y cynllun o fewn egwyddorion y Ddeddf.
- 2.25 Bu lleihau ardrawiad ar drigolion Gwynedd a chenedlaethau'r dyfodol yn greiddiol i'r broses o adnabod arbedion a thoriadau. Mae'r broses ynddo'i hun wedi hidlo'r cynigion gan adnabod y rhai â'r ardrawiad lleiaf, ac i warchod yr amcanion llesiant / meysydd blaenoriaeth yng Nghynllun y Cyngor.
- 2.26 Yn unol â'r dyletswyddau cyfreithiol dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 ("Y Ddeddf") (gan gynnwys dyletswyddau sector gyhoeddus Cymreig) wrth wneud penderfyniadau mae rhaid i'r Cyngor dalu sylw dyledus i'r angen (1) i ddiddymu gwahaniaethu anghyfreithiol (2) hyrwyddo cyfle cyfartal a (3) meithrin perthnasau da ar sail y nodweddion gwarchodedig ynghyd a dal sylw at ardrawiadau economaidd gymdeithasol.
- 2.27 Cloriannwyd yr oblygiadau ac ardrawiadau yn unol â'r dyletswydd dan y Deddf wrth ddatblygu a blaenoriaethu y cynigion. Mae Asesiad Ardrawiad Cydraddoldeb wedi ei baratoi yn Atodiad C sydd yn cloriannu ardrawiad yr arbedion a argymhellir. Mae

natur yr ardrawiadau a nodir yn negyddol o ran y nodwedd Anabledd ac Oedran ac hynny yn bennaf yn sgil yr effaith posib a gaiff cynlluniau Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant ar ddefnyddwyr gwasanaeth. Yn ogystal mae na anfanteision economaidd gymdeithasol drwy gynigion yn ymwneud â chodi incwm drwy ffioedd. Cydnabyddir fod rhai cynlluniau yn golygu camau gweithredu pellach fydd yn destun unai asesiadau penodol ynglŷn a'r modd gweithredu. Mae'n fwriad fod yr agweddau yma yn cael eu cadw dan adolygiad cyson wrth symud i wireddu'r cynlluniau penodol a byddwn yn sicrhau bod yr adrannau yn lliniaru unrhyw effaith negyddol wrth weithredu.

3. Barn y Swyddogion Statudol:

i. Y Swyddog Monitro:

Mae'r rhaglen yma o arbedion a thoriadau arfaethedig wedi bod yn destun proses gloriannu manwl fel y nodir. Fodd bynnag mae rhaid cydnabod fod ystod o gynlluniau yma sydd yn cynrychioli toriadau mewn gwasanaeth fydd yn cael amryw ardrawiadau. Bydd gwaith pellach wrth symud ymlaen yn ynghlwm a sawl elfen o'r rhaglen ac fe nodir hyn yn yr adroddiad. Mae hyn yn briodol ac yn adlewyrchu amrywiaeth y cynlluniau. Mae hefyd yn briodol nodi fod y Cabinet yn cael sicrwydd yn yr adroddiad ynglŷn a chyflawni dyletswyddau statudol. Mae'r dirprwyo a gynigir hefyd yn briodol. Paratowyd asesiad effaith Cydraddoldeb ac Iaith fel rhan o'r broses ac mae angen i'r Cabinet ei ystyried ei ganlyniadau wrth ddod i benderfyniad. Mae penderfynu ar y rhaglen arbedion yma yn caniatáu i'r Cabinet argymhell y Gyllideb hafal i'r Cyngor Llawn. Rwy'n fodlon gyda priodoldeb yr adroddiad.

ii. Swyddog Cyllid Statudol:

Mae swyddogion yr Adran Gyllid wedi cydweithio'n agos gydag awdur yr adroddiad, a gallaf gadarnhau gywirdeb y ffigyrau sydd wedi ei gynnwys ynddo. Mae gwireddu arbedion o'r gwerthoedd a nodir yn hanfodol er mwyn ein galluogi i osod cyllideb gytbwys ar gyfer 2024/25.

Atodiadau

Atodiad A: Rhestr A - Arbedion a Thoriadau

Atodiad B: Rhestr B – Arbedion a Thoriadau

Atodiad C: Asesiad Cydraddoldeb